

ЕКОНОМІЧНИЙ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ТА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО МАШИНОБУДУВАННЯ

©2020 ВІТЮК А. В., СМЕТАНЮК О. А.

УДК 631.37

JEL Classification: O13; O14; Q10; Q13

Вітюк А. В., Сметанюк О. А.

Економічний взаємозв'язок розвитку сільського господарства та сільськогосподарського машинобудування

Статтю присвячено дослідженню взаємозв'язку розвитку галузей сільського господарства та сільськогосподарського машинобудування. Досліджено обсяги виробництва окремих видів машин і устаткування для сільського господарства. Проаналізовано динаміку виробництва продукції галузей рослинництва та тваринництва. Досліджено динаміку таких показників розвитку сільського господарства, як чистий прибуток, субсидії, податки, чиста додана вартість, споживання основного капіталу й ін. Встановлено потроєння обсягів діяльності та постійне стабільне зростання чистого прибутку сільськогосподарських товаровиробників. Доведено, що оновлення використовуваної господарствами техніки є менш активним, ніж зростання чистого прибутку, відповідно вказано, що підприємства володіють фінансовими ресурсами для створення попиту на сільськогосподарську техніку. Виявлено особливості виробництва сільськогосподарської техніки в Україні на сучасному етапі, зокрема, причини та наслідки такого стану виробництва техніки для сільського господарства. Встановлено дві протилежні тенденції у виробництві сільськогосподарської техніки, зокрема, скорочення виробництва складної дороговартісної техніки та збільшення виробництва менш вартісних пристроїв. Досліджено стан основних засобів у сільському господарстві через виявлення їх вартості та ступеня зносу. Виявлено наслідки зростання кількості та якості використовуваної техніки в сільському господарстві. Визначено вимоги аграрних підприємств до якості сільськогосподарської техніки та здійснено їх класифікацію на вимоги до якості, вартості та сервісу. До вимог якості було віднесено техніко-функціональні властивості; до вимог вартості належать ціни устаткування, знижки та вартість додаткових послуг. Сервісні вимоги включають забезпечення якості інформаційного, організаційного та технічного обслуговування. Відповідно до встановлених вимог було розроблено технічні, організаційні, економічні та соціальні способи задоволення цих вимог.

Ключові слова: сільське господарство, сільськогосподарське машинобудування, техніка, потреба, якість.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-4-134-145>

Рис.: 7. **Табл.:** 4. **Бібл.:** 18.

Вітюк Анна Валеріївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, маркетингу та економіки, Вінницький національний технічний університет (Хмельницьке шосе, 95, Вінниця, 21021, Україна)

E-mail: anna_vitiuk@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5211-4948>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/M-7244-2018>

Сметанюк Олена Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, маркетингу та економіки, Вінницький національний технічний університет (Хмельницьке шосе, 95, Вінниця, 21021, Україна)

E-mail: smetlen@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5207-6451>

UDC 631.37

JEL Classification: O13; O14; Q10; Q13

Vitiuk A. V., Smetaniuk O. A. Economic Interaction of Agricultural Development and Agricultural Machine-Engineering

The paper deals with the study of the relationship between agricultural development of and agricultural engineering. Production output of certain types of machines and equipment for agriculture are examined. The dynamics of production performance in plant growing and stockbreeding is analyzed. The dynamics of such agricultural development indices as net income, subsidies, taxes, net value added, fixed capital application, etc. are considered. The tripling of output and a steady growth of net profit of agricultural producers are established. It is proven that farm equipment upgrading is less active than net income growth, and thus it was determined that enterprises have the necessary financial resources to generate demand for agricultural machinery. The peculiarities of agricultural machinery production in Ukraine at the present stage are revealed, in particular the causes and consequences of such a situation in production machinery for agricultural enterprises. Two opposite trends in agricultural machinery production are identified, namely, the decline in the production of complex, expensive machinery and the increase in the production of less costly appliances. The condition of the durable equipment in agriculture is analyzed by identifying their value and the degree of wear. Consequences of the increase in the quantity and quality of used machinery in agriculture are revealed. The requirements of agricultural enterprises for the quality of agricultural machinery are identified, and their classification by the requirements for quality, value and service is worked out. The quality requirements include technical and functional characteristics; value requirements consist of equipment prices, discounts, and value-added services. Service requirements comprise quality assurance of information, organizational and maintenance services. In accordance with the established requirements, technical, organizational, economic and social ways to meet these requirements were developed.

Keywords: agriculture, agricultural engineering, demand, machinery, quality.

Fig.: 7. **Tabl.:** 4. **Bibl.:** 18.

Vitiuk Anna V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management, Marketing and Economics, Vinnytsia National Technical University (95 Khmelnytske Shose, Vinnytsia, 21021, Ukraine)

E-mail: anna_vitiuk@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5211-4948>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/M-7244-2018>

Smetaniuk Olena A. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management, Marketing and Economics, Vinnytsia National Technical University (95 Khmelnytske Shose, Vinnytsia, 21021, Ukraine)

E-mail: smetlen@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5207-6451>

Вступ. Розвиток сільськогосподарського машинобудування в Україні є одним із найважливіших завдань держави для забезпечення агропромислового комплексу сучасними технічними засобами з метою досягнення відповідного рівня механізації виробничих процесів сільськогосподарського виробництва та відтворення виробничо-технічного потенціалу агропромислового комплексу (далі – АПК) [1; 2]. Розвиток сільськогосподарського машинобудування на основі високої механізації праці є основою зростання кількості випущеної продукції. Рівень розвитку матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств визначається, головним чином, ступенем насичення її основними виробничими засобами. Від ступеня забезпеченості ними й ефективності їх використання залежать рівень і темпи зростання виробництва сільськогосподарської продукції, її рентабельність.

Проте протягом останніх років відбувається поступова деградація механізованих технологій у аграрному секторі через безперервний процес спрощення технологій обробки ґрунту, зниження кількості та якості техніки у сільгоспвиробників. Така позиція активно обговорюється науковцями, проте відомості офіційної статистики суттєво суперечать таким позиціям. Відповідно до них українське аграрії послуговуються переважно новою технікою та устаткуванням і при цьому забезпечуються зростаючі урожаї. За умов існування такої суперечності між фаховими думками науковців та офіційно оприлюднюваною статистикою актуальним є виявлення істинних фактів виробництва та застосування сільськогосподарського обладнання українськими аграріями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження динаміки показників розвитку сільського господарства та перспектив розвитку сільськогосподарського машинобудування зробили українські науковці. Зокрема, М. П. Войнаренко, використовуючи логічний, історичний та статистичні методи дослідження, доводить, що сучасний обмежений розвиток сільськогосподарського машинобудування сформувався внаслідок низькоефективного використання природного ресурсного потенціалу сільськогосподарського виробництва. Національні земельні багатства використовуються вкрай неефективно, насамперед через технологічну відсталість. Вчений, порівнюючи та використовуючи ряди динаміки, стверджує про те, що сучасні тенденції світової економіки вимагають відповідних змін у сільськогосподарському машинобудуванні та його кооперативних міжгалузевих взаємозв'язках з сільським господарством на основі запровадження технологій

нового покоління в галузь сільськогосподарського машинобудування [3, с. 186].

О. З. Редька за допомогою використання історичного, логічного методів, рядів динаміки та методу ідеалізації заострює необхідність технологічного оновлення та доводить те, що сформований експорт сировинних сільськогосподарських культур і продуктів первинного їх переділу й обробки може стати першоосною розвитку власного сільськогосподарського машинобудування, та заміщення імпортих високотехнологічних машин й обладнання для їх виробництва [4, с. 34].

Н. П. Сисоліна, Г. В. Савеленко, І. П. Сисоліна після використання в своїх дослідженнях методів аналізу та синтезу, індукції, дедукції та графічного методу довели необхідність підвищення інноваційного розвитку підприємств сільськогосподарського машинобудування через забезпечення зростання ефективності комерціалізації сільськогосподарської техніки, що, своєю чергою, підтверджує необхідність стимулювання попиту на неї з боку сільськогосподарських виробників [5, с. 285].

Проте слід звернути увагу на той факт, що за останні роки рівень концентрації землекористування значно підвищився, що засвідчують абсолютні та відносні показники активного розвитку сільського господарства. А. Ю. Погребняк, Т. Ю. Хоменко за допомогою експертного методу доводять, що стрімкий розвиток агрохолдингових об'єднань формує попит на високоякісні трактори й іншу техніку, отже, важливим за цих умов є налагодження власного виробництва нової сільськогосподарської техніки [6, с. 173].

Значна когорта вчених активно аргументують необхідність державного стимулювання виробництва продукції сільськогосподарського машинобудування, зокрема, вагомі аргументи наводять В. І. Кравчук, який послуговується історичним та логічним методами [7, с. 222], Н. П. Карачина [8, с. 36], О. В. Мороз [11, с. 115–139], які такі висновки сформували з використанням кореляційно-регресійного аналізу, методу середніх величин, нечітко-множинного оцінювання і варіаційного аналізу.

До того ж необхідність розвитку українського сільськогосподарського машинобудування підтверджується поступовим точковим освоєнням ним європейських ринків, що доводять В. М. Кепко та К. Жавела після ряду порівнянь та оцінювання рядів динаміки [9, с. 39].

Проте їх поглядам суперечать дослідження Н. Є. Скоробогатової, А. В. Кузнецової [10, с. 30], які послуговуються методом системного аналізу. Множина окремих супереч-

ливих досліджень науковців стосовно взаємозв'язку розвитку сільського господарства та сільськогосподарського машинобудування додатково актуалізує необхідність прояснення можливих передумов та обставин спільного розвитку цих суміжних галузей.

Наявність значної кількості наукових публікацій, присвячених розвитку сільськогосподарського машинобудування, засвідчила їх переважну спрямованість на виявлення динаміки виробництва сільськогосподарської техніки та пошуку причин і наслідків виявлених тенденцій.

Втім, поза колом досліджень науковців залишаються питання виявлення основних вимог до якісних характеристик продукції, що потенційно може користуватися попитом на українському ринку сільськогосподарської техніки та пошуку джерел фінансування купівлі техніки сільськогосподарськими виробниками.

Метою дослідження є виявлення сукупності перспектив розвитку сільськогосподарського машинобудування через розкриття таких передумов зростання попиту на продукцію галузі, як використання сільськогосподарськими підприємствами чистого прибутку на закупівлю сільськогосподарської техніки та виявлення можливих на-

прямів задоволення потреб споживачів сільськогосподарської техніки.

Виклад основного матеріалу. Галузь сільськогосподарського машинобудування є особливою сферою діяльності машинобудівних підприємств, оскільки виробництво та використання зазначеної техніки має сезонний характер і використовується в різних формах.

Зазначаючи різноманітність продукції сільськогосподарського машинобудування, вважаємо за доцільне відзначити їх суттєве розмежування за їх технічними можливостями.

Важливим при організації виробництва на підприємствах сільськогосподарського машинобудування є врахування особливостей підгалузей сільського господарства – тваринництва та рослинництва. Особливістю рослинництва є обмежена кількість посівних площ і в переважній більшості один повноцінний виробничий цикл за рік [11, с. 123]. Важливим аспектом є погодні умови, що визначають технологічний процес обробітку ґрунту, який і формує попит на агротехніку (рис. 1). Водночас тваринництво не обмежене часовими, просторовими та погодними умовами та забезпечується сировиною за рахунок галузі рослинництва (рис. 2).

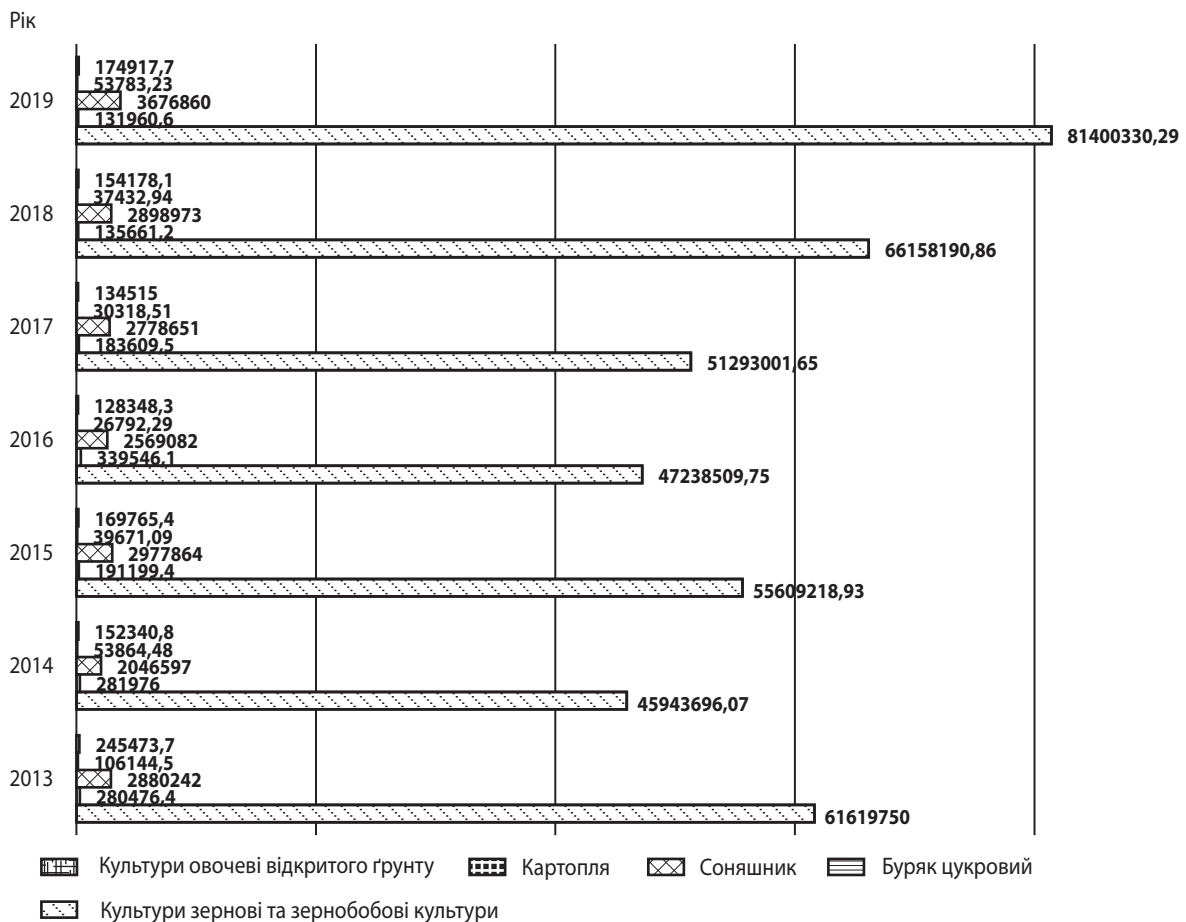

Рис. 1. Динаміка виробництва продукції рослинництва*, тис. дол. США [11]

Примітка: *без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя та частин окупованих Донецької та Луганської областей

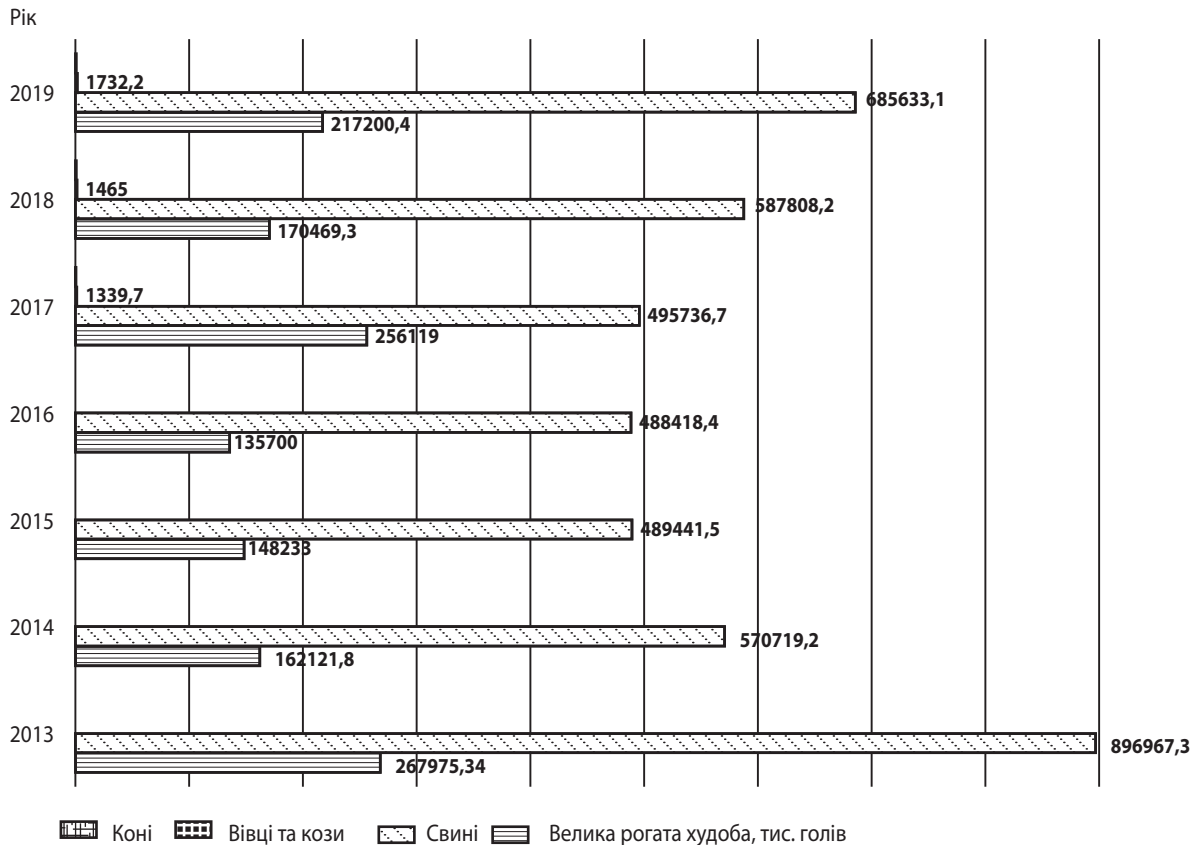

Рис. 2. Динаміка виробництва продукції тваринництва*, тис. дол. США [11]

Примітка: *без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя та частин окупованих Донецької та Луганської областей

Зазначимо, що виробництво продукції рослинництва та тваринництва відображено у твердій валюті долар США за курсом НБУ, яка демонструвала тенденцію коливання. Відповідно 1 долар США на останній день 2013 року коштував 7,99 грн, на останній день 2017 року коштував 28,07 грн, а на останній день 2019 року – 23,29 грн. У результаті досліджень виявлено вкрай негативні наслідки господарювання в обох сферах сільського господарства. Як свідчить аналіз, в Україні у 2014–2017 роках спостерігалися дві однакові тенденції в агропромисловому комплексі – стабільне скорочення вартості вирощених одних і тих самих зернових і технічних культур (рис. 1) та скорочення поголів'я тварин

(рис. 2) [11]. За таких обставин відслідковується також скорочення виробництва одиниць сільськогосподарської техніки, вартість якої стабільно зростає (табл. 1), відповідно можливості сільськогосподарських виробників за таких обставин оновлювати свої основні фонди зменшуються.

У цьому напрямі варто зазначити, що в Україні вирощують продукцію рослинництва здебільшого дві відокремлені групи аграріїв – великі сільськогосподарські агрохолдинги та фермерські господарства, звертаючи увагу на велику кількість яких, доходимо висновку про суттєво відмінні можливості використання сільськогосподарської техніки такими аграріями.

Таблиця 1

Виробництво окремих видів машин і устаткування для сільського та лісового господарства [12–14]

Найменування продукції	Рік						
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1	2	3	4	5	6	7	8
Трактори, тис. шт.	2,9	2,7	2,8	3,3	3,3	2,4	1,4
Плуги, тис. шт.	6,2	4,4	3,7	3,6	2,9	3,0	2,5
Розпушувачі та культиватори, тис. шт.	4,4	3,7	3,4	3,8	4,0	2,9	3,9
Борони дискові, тис. шт.	2,0	2,0	2,3	2,8	3,3	2,2	2,1
Борони (крім дискових), тис. шт.	7,8	7,9	5,8	8,7	9,3	10,4	5,1
Сівалки, саджалки та машини розсадо-дильні, тис. шт.	5,6	4,4	4,2	4,8	5,3	3,8	3,2

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8
Косарки тракторні, тис. шт.	2,3	2,6	2,5	3,5	3,6	1,6	1,1
Комбайни зернозбиральні, шт.	68	к / с	100	154	70	47	к / с
Розбризувачі та розпилювачі рідких і порошкоподібних речовин, шт.	831	804	800	883	1324	1298	1058
Машини для приготування кормів для тварин, тис. шт.	102	98,7	63,2	75,6	49,3	30,2	17,7
Обсяг реалізації продукції сільськогосподарського машинобудування, млрд грн	3953492,8	4949504,7	7355458,2	9881054,6	12145914,5	12963289,7	11221565,5
% до машинобудування	2,9	2,7	2,4	2,7	2,8	2,4	2,5

Невеликі сільськогосподарські підприємства не здатні генерувати великі обсяги прибутку, що не дозволяють часто оновлювати своє технічне устаткування. Водночас також активно розвиваються великі сільськогосподарські підприємства, які мають великі обсяги діяльності і, забезпечуючи високі прибутки, можуть дозволити собі купувати нову техніку. Слід звернути увагу на той факт, що за останні роки рівень концентрації землекористування значно підвищився, розвиток агрохолдингових об'єднань набирає обертів, а тому попит на високоякісні трактори й іншу техніку, передусім іноземного виробництва, буде лише зростати. Можна спрогнозувати певне уповільнення темпів її продажу на ринку, яке, вочевидь, буде зумовлене девальвацією національної валюти, але така перспектива буде недовготривалою і в подальшому цей сегмент зберігатиме привабливість для виробників сільськогосподарської техніки.

В Україні розвиток сільськогосподарського машинобудування може бути забезпечений за рахунок зростання попиту на основі задоволення потреб споживачів сільськогосподарської техніки, що зумовлюватиметься розвитком сільського господарства. Зростання врожаїв та інтенсифікація виробничих процесів формують у сільськогосподарських виробників фінансові ресурси для закупівлі нової техніки.

Враховуючи процеси зміцнення гривні, оновлення машинно-тракторного парку сільського господарства в Україні може відбуватися за рахунок збільшення попиту саме на вітчизняну техніку, що пояснюється зменшенням валютної виручки від експорту сільськогосподарської продукції, а отже, зростання вартості закордонної техніки для українських покупців.

Важливим критичним моментом у розвитку виробництва сільськогосподарської техніки є неможливість оцінювання кількості та якісних параметрів техніки, якої потребують аграрії. Така ситуація пояснюється тим, що значна кількість сільськогосподарського устаткування вже давно морально та фізично застаріла і є списаною, проте продовжує використовуватися здебільшого малими господарствами без будь-яких технічних оглядів, документів та обліку.

В усьому світі спостерігається тенденція до зменшення кількості використовуваної техніки на одиницю площі

у зв'язку із постійним нарощуванням потужності машин, а отже, зменшенням її необхідної кількості, і, як наслідок, сформувався для суттєво відокремлених напрямів виробництва:

1. Виготовлення номенклатури техніки на базі уніфікованих платформ і нових методів комп'ютерного проектування;
2. Виготовлення одиничних, унікальних або рідко використовуваних агрегатів.

Втім, в умовах зменшення обсягів виробництва найпоширеніших видів сільськогосподарської техніки (табл. 1), виготовлення одиничних, унікальних або рідко використовуваних агрегатів може відбуватися лише в рамках стартапів.

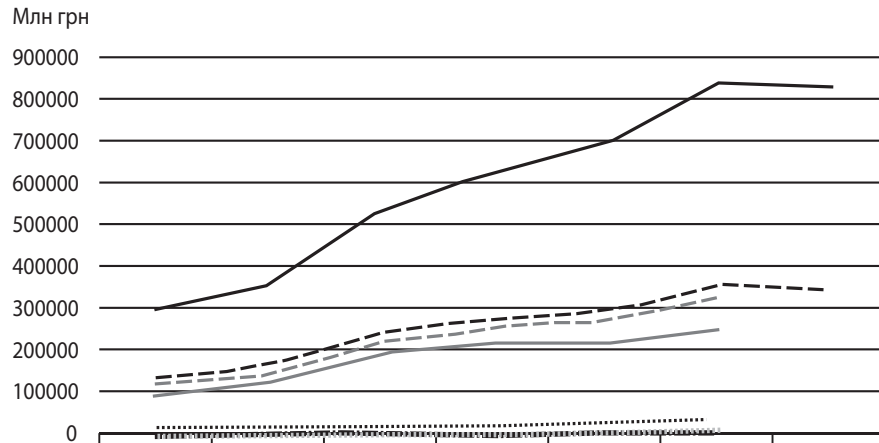
Таким чином, встановити якої кількості техніки, якої якості та в який момент часу потребують сільськогосподарські підприємства, можна лише приблизно з урахуванням тих основних видів рослин та тварин, які вирощуються. За таких умов повністю втрачаються можливості розвивати ринок техніки для нових видів сільського господарства, таких як ягідництво, вирощування декоративних рослин, виноградарство, вирощування хутрових звірів, домашніх улюбленців.

Поряд з такими можливостями розвитку дослідження розвитку галузі сільськогосподарського машинобудування засвідчило виключно декларативні наміри державного регулювання та стимулювання розвитку галузі, що проявилися лише у створенні великої кількості програм і реальному звільненні підприємств сільськогосподарського машинобудування від податку на прибуток до 2021 року.

Проте відновлення, активізація та розробка і впровадження у виробництво нової техніки вимагає набагато більших ресурсів, які підприємства самостійно залучити не можуть, і держава при цьому також не може забезпечити належну підтримку.

Виявлення достеменних умов розвитку сільськогосподарського машинобудування вимагає оцінювання абсолютних показників розвитку сільського господарства (рис. 3).

Графічна інтерпретація розвитку галузі сільського господарства свідчить про приблизно стабільне зростання абсолютних значень усіх 7 показників, проте з огляду на

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
— Випуск сільськогосподарських продуктів	298984	361093	532257	625585	694895	830161	824941
- - - Валова додана вартість	128501	156385	232368	270395	293677	347671	344248
..... Споживання основного капіталу	9315	9981	14010	16315	23162	29369	
- · - · Чиста додана вартість	119186	146404	218358	254080	270515	318302	
- · - · - Інші податки на виробництво	1333	1596	3078	1934	2677	2862	
..... Інші субсидії на виробництво	624	279	1732	1676	5841	3051	
— Чистий поточний прибуток	88654	114626	182974	214091	220869	247008	

Рис. 3. Динаміка показників розвитку сільського господарства, млн грн [15]

Примітка: *відомості, що характеризують розвиток сільського господарства у 2019 році, досі не оприлюднені

девальвацію національної валюти та зміст оприлюднених статистичних показників виникає багато суперечливих положень, зокрема:

1. Субсидії на виробництво: яким підприємствам вони видаються, на основі яких критеріїв, та, зважаючи на можливість отримання субсидій у разі понесення збитків, вони взагалі несуть деструктивний характер;
2. Потроєння чистої доданої вартості з урахуванням специфіки сільськогосподарської продукції має додатково пояснюватися для розуміння змісту її підвищення;
3. Суперечливим є зростання основного капіталу або неадекватності його відображення. Основний капітал в сільському господарстві – це землі, оборотний капітал та виробничий капітал, обсяги земель потроїти неможливо, відповідно, і їх оборіток можна припустити, щоб відбулася інтен-

сифікація розвитку тваринництва, яке також споживає продукцію сільськогосподарського машинобудування.

З огляду на суперечливість наведених положень дослідимо взаємозв'язок чистого прибутку сільськогосподарських підприємств і споживання основного капіталу як способу використання чистого прибутку (табл. 2).

У дослідженні динаміки цих показників важливе місце займає інфляція, отже, вважаємо за доцільне скоригувати виявлені значення на рівень інфляції (рис. 4).

Просте наочне спостереження свідчить про зростання обох показників з урахуванням інфляції, проте вважаємо за необхідне відповідно до виявленого розвитку сільськогосподарського машинобудування та сільського господарства дослідити більш детально темпи зростання чистого прибутку та споживання основного капіталу (рис. 5).

Виявлена поліноміальна залежність є відображенням процесів з різною мірою пропорційності змін у часі

Таблиця 2

Динаміка чистого прибутку сільськогосподарських підприємств і споживання основного капіталу, млн грн [15]

Показник	Рік					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Чистий прибуток	88654,0	114626,0	182974,0	214091,0	220869,0	247008,0
Споживання основного капіталу	9315,0	9981,0	14010,0	16315,0	23162,0	29369,0
Рівень інфляції, %	0,5	24,9	43,3	12,4	13,4	8,7

Показник, млн грн

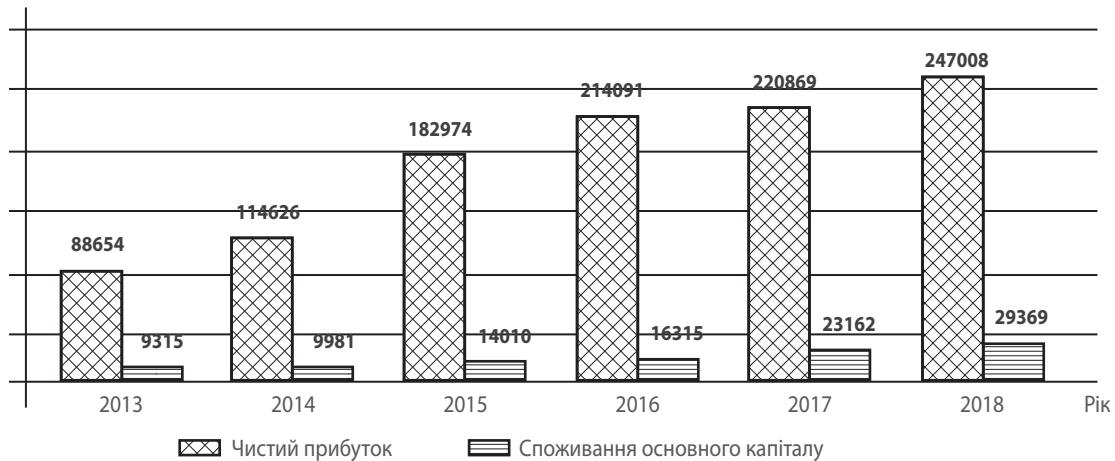

Рис. 4. Динаміка чистого прибутку сільськогосподарських підприємств і споживання основного капіталу з урахуванням впливу інфляції, млн грн [15]

Споживання основного капіталу, млн грн

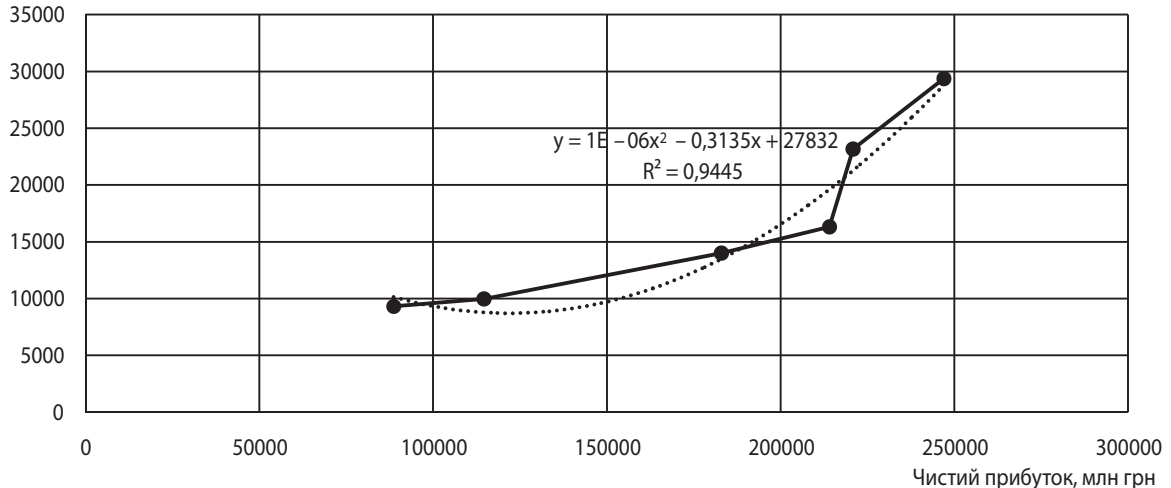

Рис. 5. Взаємозалежність чистого прибутку та споживання основного капіталу в сільському господарстві

за 2013–2018 роки, тобто зростання чистого прибутку порівняно із споживанням основного капіталу в сільському господарстві відбувалося більш активно (рис. 3). Високе значення коефіцієнта детермінації ($R^2 = 0,9445$) засвідчує високу залежність зміни (варіації) результативної ознаки (споживання основного капіталу) під дією факторної ознаки (чистого прибутку).

З огляду на таку математичну інтерпретацію можна стверджувати, що сільськогосподарські підприємства недовикористовують наявні в них прибутки на оновлення основних фондів, отже, вони володіють необхідними фінансовими ресурсами. Таким чином, перед виробниками української сільськогосподарської техніки полягає завдання зацікавити їх у придбанні вітчизняної техніки, яка, як доведено у праці [9, с. 37–43], в окремих видах не поступається закордонній. Важливим додатковим фактором впливу на розвиток виробництва української сільськогос-

подарської техніки є нова для українських реалій, виявлена у 2019 році, тенденція ревальвації національної валюти, що відкриває нові вектори розвитку як для сільськогосподарських підприємств, так і для підприємств сільськогосподарського машинобудування.

Варто також взяти до уваги той факт, що зазначена статистика не дає можливостей для повноцінного аналізу забезпеченості сільського господарства технікою, оскільки представляє виключно кількісні показники, нівелюючи при цьому визначальний критерій якості. Встановивши скорочення виробництва сільськогосподарської техніки (зокрема тракторів, плугів, розпушувачів, борін комбайнів) на фоні зростання вартості реалізованої продукції, можна припустити зростання її якісних параметрів, що автоматично сприяє зростанню вартості. Проаналізуємо основні тенденції виробництва сільськогосподарської техніки в Україні (рис. 6).

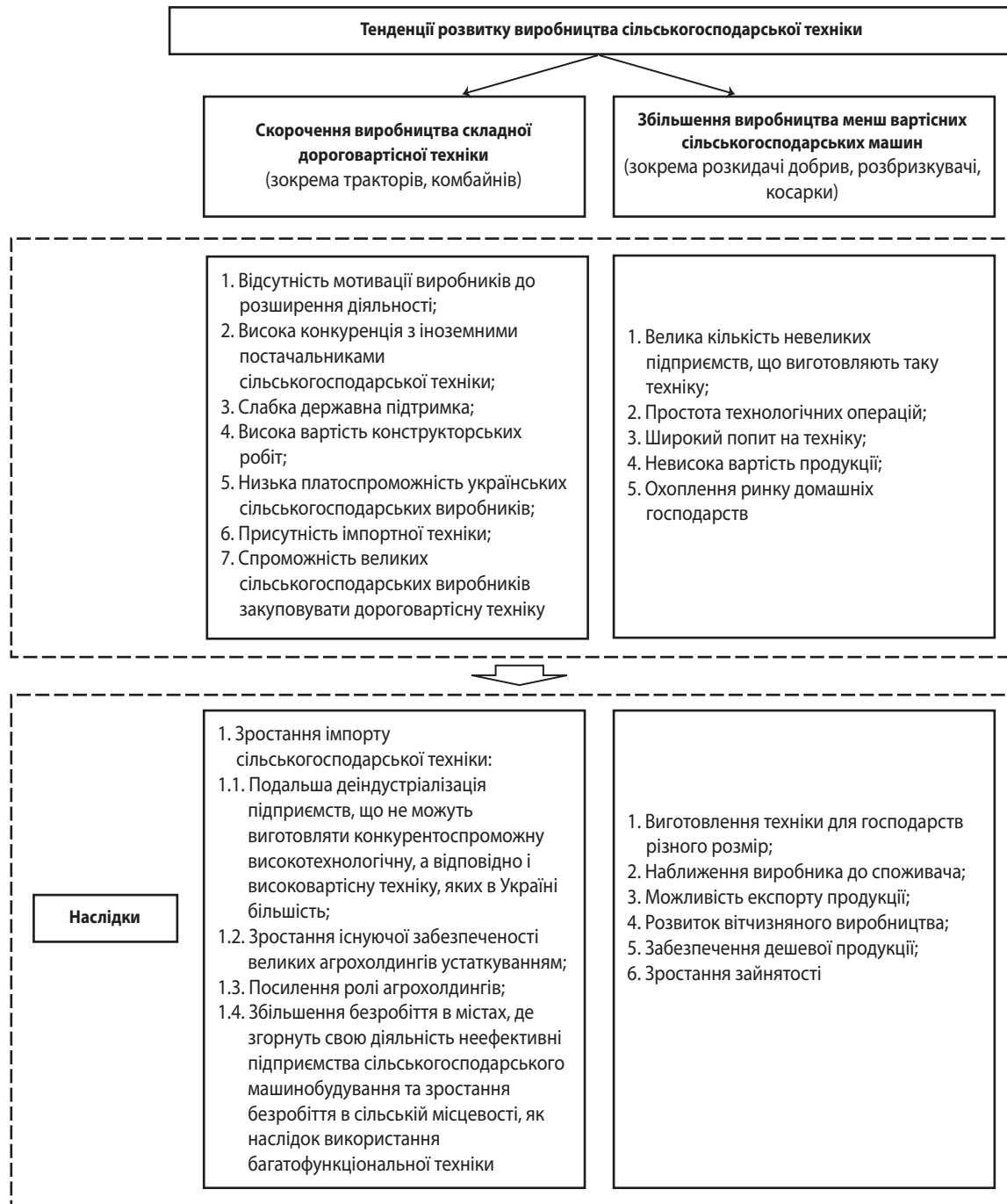

Рис. 6. Особливості виробництва сільськогосподарської техніки в Україні на сучасному етапі

Джерело: укладено автором

Множина виявлених тенденцій та характеристик розвитку вітчизняного виробництва сільськогосподарської техніки була сформована за дослідженням єдиного фактора – якістю цієї техніки: виробляти ефективно лише таке устаткування, яке активно продається, а продати можна лише таку техніку, яка задовольняє вимоги покупців.

Розвиток таких пов'язаних галузей, як сільське господарство та сільськогосподарське машинобудування, є необмеженим. Єдиним фактором, що може прямо впливати на цей розвиток, є обмежені площі сільськогосподарських земель. Проте розвиток засобів інтенсивного госпо-

дарювання частково мінімізує таку обмеженість завдяки впровадженню більш нових і продуктивних знарядь праці. Зміни обсягів, структури, темпів, часу, територіального розміщення та інфраструктурного забезпечення виробництва сільського господарства відкриває необмежені можливості для зростання галузі сільськогосподарського машинобудування. Для визначення існуючого стану використуваних основних засобів у сільському господарстві проаналізуємо їх обсяги та стан (табл. 3).

Макроекономічне дослідження стану основних засобів у сільському господарстві в країні засвідчило пози-

Таблиця 3

Стан основних засобів у сільському господарстві [16]

Показник	Рік						
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Вартість основних засобів, млн грн	156013,0	171392,0	210169,0	270467,0	341622,0	407146,0	469382,9
Ступінь зносу, у %	35,8	38,8	38,9	37,3	35,7	35,4	38,3

тивну тенденцію до стабільного зростання їх вартості та відносно низького рівня зносу, що свідчить про високий техніко-технологічний рівень використовуваних агрегатів. При врахуванні в дослідженні рівня інфляції, що наведено в табл. 2, загальні тенденції все ж підтвердять активне зростання вартості основних засобів, що позитивно характеризує управління сільськогосподарськими підприємствами в умовах значних інфляційних коливань. З огляду на цю обставину можна припустити ряд характерних особливостей, що характеризують діяльність сучасних підприємств сільськогосподарського машинобудування та їх вплив на сільське господарство (табл. 4).

Усі зазначені відмінності продукції сільськогосподарського машинобудування значно відрізняються за технічними можливостями, складністю експлуатації, країною походження, ціною та ще безліччю ознак. За таких обставин вважаємо за доцільне виокремити сукупність вимог покупців сільськогосподарської техніки із їх класифікацією за критеріями якості, вартості та сервісного обслуговування та розробити можливі способи забезпечення таких вимог (рис. 7).

Успішне функціонування підприємств сільськогосподарського машинобудування повинно забезпечувати саме ці вимоги споживачів. Проте українські підприємства стикаються з вкрай високим рівнем конкуренції з боку іноземних виробників сільськогосподарської техніки, що можна продемонструвати активним зростанням її імпорту.

Висновки. Дослідження розвитку сільськогосподарського машинобудування в Україні засвідчило негативні тенденції скорочення виробництва усіх видів номенклатури сільськогосподарської техніки за виключенням сівалок. Водночас активно розвивається сільське господарство як основний споживач продукції сільськогосподарського машинобудування. Аналіз розвитку сільського господарства за період 2011–2017 років засвідчив значне зростання обсягів його діяльності та постійне стабільне зростання чистого прибутку сільськогосподарських товаровиробників. Встановлено, що оновлення використовуваної господарствами техніки є менш активним, ніж зростання чистого прибутку, отже, підприємства володіють фінансовими ресурсами для створення попиту на сільськогосподарську техніку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про затвердження Положення про комісію з формування переліку вітчизняної техніки та обладнання для агропромислового комплексу, вартість яких частково компенсується за рахунок коштів державного бюджету : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі від 13.04.2017 № 566. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0521-17>

2. Про затвердження форм для отримання часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва : Наказ Міністерства аграрної полі-

Таблиця 4

Особливості виробництва сільськогосподарської продукції

	Позитивні тенденції	Негативні тенденції	Суперечливі тенденції
Зростання кількості використаної техніки	1. Забезпечення належного виробничого процесу; 2. Можливість інтенсифікації виробництва; 3. Впровадження в сільськогосподарську діяльність вирощування нових рослин або тварин;	1. Застосування застарілої техніки, яка за документами є списаною, проте залишається у використанні; 2. Зростання кількості не завжди передбачає її повне та правильне використання	1. Ситуація суттєво відрізнятиметься у 2 випадках: ▪ використання великої кількості простої дешевої техніки; ▪ застосування одного дороговартісного поліфункціонального агрегата
Зростання якості використаної техніки	4. Продовження / скорочення часу збирання врожаїв або обробітку ґрунтів; 5. Оптимізація використовуваних людських, матеріальних, енергетичних, інформаційних ресурсів у виробництві	1. Погіршення якості продукції; 2. Негативний вплив на довкілля; 3. Виснаження ресурсів; Руйнування та знищення родючості земель	1. Зростання якості призводить до зростання ціни обладнання, що унеможлиблює його купівлю невеликими підприємствами

Джерело: укладено автором

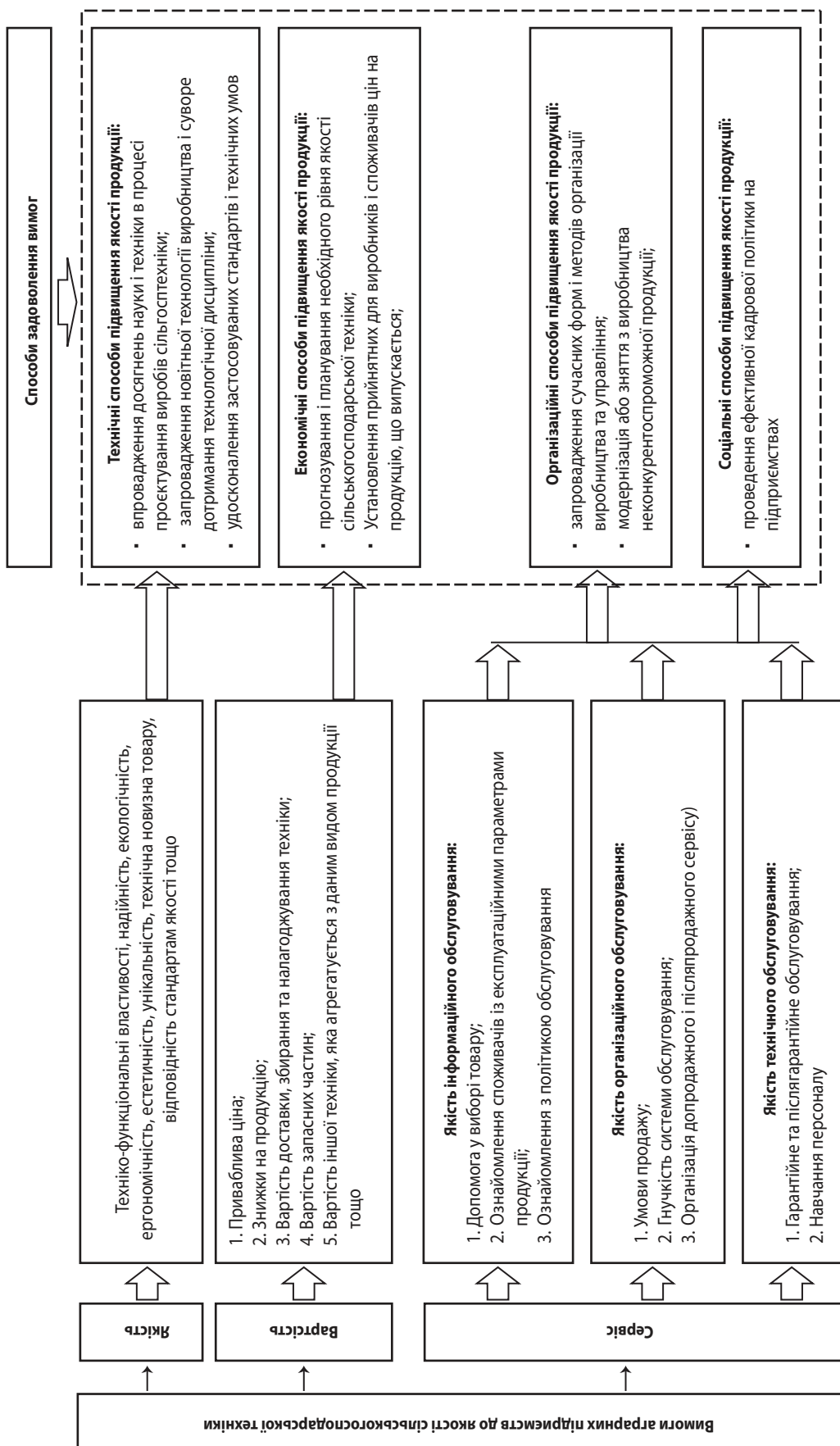

Рис. 7. Напрями задоволення потреб споживачів сільськогосподарської техніки [17, с. 175; 18]

тики і продовольства від 18.04.2017 № 228. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0614-17>

3. Войнаренко М. П. Інвестування сільськогосподарського машинобудування в імперативах розвитку вітчизняної економіки. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2016. № 5. Т. 2. С. 185–188.

4. Редька О. З. Аналіз основних показників функціонування та розвитку сільськогосподарського машинобудування в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2019. № 30 (69). Т. 4. С. 30–36.

5. Сисоліна Н. П., Савеленко Г. В., Сисоліна І. П. Проблемні аспекти та перспективи інноваційного розвитку сільськогосподарського машинобудування. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2018. № 1. С. 280–287.

6. Погребняк А. Ю., Хоменко Т. Ю. Аналіз діяльності підприємств сільськогосподарського машинобудування в умовах післякризового відновлення. *Економічний вісник НТУУ КПІ*. 2017. № 14. С. 170–175.

7. Кравчук В. І. Науково-організаційні кроки реалізації алгоритму розвитку сільськогосподарського машинобудування на сучасному етапі. *Механізація та електрифікація сільського господарства*. 2013. № 97. С. 218–224.

8. Карачина Н. П., Вітюк А. В. Формування передумов інвестиційного розвитку галузі сільськогосподарського машинобудування. *Економіка та держава*. 2015. № 2. С. 35–38.

9. Вітюк А. В., Кепко В. М., Жавела К. Експорт продукції машинобудування до країн Європейського Союзу. *Бізнес Інформ*. 2019. № 3. С. 37–43.

10. Скоробогатова Н. Є., Кузнецова А. В. Аналіз виробництва та експорту продукції сільськогосподарського машинобудування в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2017. № 24 (1). С. 27–31.

11. Мороз О. В., Карачина Н. П., Вітюк А. В. Розвиток процесів забезпечення інвестування підприємств сільськогосподарського машинобудування. *Вінниця : ВНТУ*, 2019. 184 с.

12. Пріоритетний перелік сільськогосподарської техніки і-покоління для сучасних агротехнологій АПК України. URL: <http://www.agrotechnika-ukr.com.ua/doc/prioritetniyperelik.pdf>

13. Комбіновані ґрунтообробні агрегати. URL: <https://agroexpert.ua/kombinovani-gruntoobrobni-agregati/>

14. Виробництво окремих видів машин і устаткування для сільського та лісового господарства // Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

15. Економічні рахунки сільського господарства // Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

16. Наявність і стан основних засобів за видами економічної діяльності // Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

17. Жовновач Р. І. Забезпечення конкурентного розвитку підприємств сільськогосподарського машинобудування на основі управління конкурентоспроможністю продукції. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2015. № 2 (2). С. 168–177.

18. Нестерчук В. М., Жалінська І. В. Визначення рівня конкурентоспроможності підприємств галузі сільськогосподарського машинобудування та основні напрями її забезпечення. *Економіка. Управління. Інновації*. 2013. № 2 (10). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2013_2_57

REFERENCES

“Ekonomichni rakhunki silskoho hospodarstva” [Economic Accounts of Agriculture]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

“Kombinovani gruntoobrobni ahrehaty” [Combined Tillage Units]. <https://agroexpert.ua/kombinovani-gruntoobrobni-agregati/>

Karachyna, N. P., and Vitiuk, A. V. “Formuvannya peredumov investytsiinoho rozvytku haluzi silskohospodarskoho mashynobuduvannya” [Formation of Preconditions for Investment Development in the Field of Agricultural Engineering]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 2 (2015): 35-38.

Kravchuk, V. I. “Naukovo-orhanizatsiini kroky realizatsii alhorytmu rozvytku silskohospodarskoho mashynobuduvannya na suchasnomu etapi” [Scientific and Organizational Steps of Realization of Algorithm of Development of Agricultural Mechanical Engineering at the Present Stage]. *Mekhanizatsiia ta elektryfikatsiia silskoho hospodarstva*, no. 97 (2013): 218-224.

[Legal Act of Ukraine] (2017). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0614-17>

[Legal Act of Ukraine] (2017). <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0521-17>

Moroz, O. V., Karachyna, N. P., and Vitiuk, A. V. *Rozvytok protsesiv zabezpechennia investuvannya pidpriemstv silskohospodarskoho mashynobuduvannya* [Development of Investment Support Processes for Agricultural Machinery Enterprises]. Vinnytsia: VNTU, 2019.

“Naiavnist i stan osnovnykh zasobiv za vydamy ekonomichnoi diialnosti” [Availability and Condition of Fixed Assets by Type of Economic Activity]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Nesterchuk, V. M., and Zhalinska, I. V. “Vyznachennia rivnia konkurentospromozhnosti pidpriemstv haluzi silskohospodarskoho mashynobuduvannya ta osnovni napriamy ii zabezpechennia” [Determining the Level of Competitiveness of Enterprises in the Field of Agricultural Engineering and the Main Directions of Its Provision]. *Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii*. 2013. http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2013_2_57

“Prioritytetnyi perelik silskohospodarskoi tekhniki i-pokolinnia dlia suchasnykh ahrotekhnolohii APK Ukrainy” [Priority List of Agricultural Machinery of the I-generation for Modern Agrotechnologies of Agro-industrial Complex of Ukraine]. <http://www.agrotechnika-ukr.com.ua/doc/prioritetniyperelik.pdf>

Pohrebniak, A. Yu., and Khomenko, T. Yu. “Analiz diialnosti pidpriemstv silskohospodarskoho mashynobuduvannya v umovakh pislukryzovoho vidnovlennia” [Analysis of the Activity of Agricultural Machine-building Enterprises in the Conditions of Post-crisis Recovery]. *Ekonomichniy visnyk NTUU KPI*, no. 14 (2017): 170-175.

Redkva, O. Z. “Analiz osnovnykh pokaznykiv funktsionuvannya ta rozvytku silskohospodarskoho mashynobuduvannya v Ukraini” [Analysis of the Main Indicators of Functioning and Development of Agricultural Engineering in Ukraine]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriia: Ekonomika i upravlinnia*, vol. 4, no. 30(69) (2019): 30-36.

Skorobohatova, N. Ye., and Kuznetsova, A. V. “Analiz vyrobnytstva ta eksportu produktii silskohospodarskoho mashynobuduvannya v Ukraini” [Analysis of Production and Export of Agricultural Machinery in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriia : Ekonomika i menedzhment*, no. 24(1) (2017): 27-31.

Sysolina, N. P., Savelenko, H. V., and Sysolina, I. P. "Problemni aspekty ta perspektyvy innovatsiinoho rozvytku silskohospodarskoho mashynobuduvannia" [Problem Aspects and Prospects of Innovative Development of Agricultural Engineering]. *Tsentralkoukrainskyi naukovyi visnyk. Ekonomichni nauky*, no. 1 (2018): 280-287.

"Vyrobnytstvo okremykh vydiv mashyn i ustatkuvannia dlia silskoho ta lisovoho hospodarstva" [Production of Certain Types of Machinery and Equipment for Agriculture and Forestry]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Vitiuk, A. V., Kepko, V. M., and Zhavela, K. "Eksport produktiv mashynobuduvannia do krain Yevropeiskoho Soiuzu" [Exports of the Machine-Building Products to the European Union Member States]. *Biznes Inform*, no. 3 (2019): 37-43.

Voinarenko, M. P. "Investuvannia silskohospodarskoho mashynobuduvannia v imperatyvakh rozvytku vitchyzniano

ekonomiky" [Investing in Agricultural Engineering in the Imperatives of the Domestic Economy]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu* vol. 2, no. 5 (2016): 185-188.

Zhovnovach, R. I. "Zabezpechennia konkurentnoho rozvytku pidpriemstv silskohospodarskoho mashynobuduvannia na osnovi upravlinnia konkurentospromozhnistiu produktiv" [Ensuring the Competitive Development of Agricultural Machinery Enterprises on the Basis of Product Competitiveness Management]. *Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti*, no. 2(2) (2015): 168-177.s

Стаття надійшла до редакції 09.11.2020 р.